

Henryk Łabędzki

Zmiany atrakcyjności migracyjnej obszarów wiejskich na Dolnym Śląsku

Changes of migration attractiveness on Lower Silesian rural areas

W oparciu o dane statystyczne GUS przeprowadzono analizę zjawisk migracyjnych na obszarach wiejskich województwa dolnośląskiego w latach 1994-2006. W okresie tym następowało rozszerzanie się atrakcyjnych migracyjnie obszarów, w szczególności wokół Wrocławia i w Legnicko-Głogowskim Zagłębiu Miedziowym. W efekcie tego nastąpiła zmiana salda migracji ludności na pobyt stały, z ujemnego na dodatnie. Pod koniec rozpatrywanego okresu ujemne saldo występowało jedynie w gminach oddalonych od większych miast oraz przylegających do zewnętrznych granic województwa.

Wstęp

W historii ludzkości zmieniały się przyczyny, kierunki, nasilenie, odległości i następstwa migracji. Jako główną przyczynę zjawisk migracyjnych najczęściej przyjmuje się zróżnicowanie między obszarami w zakresie poziomu rozwoju oraz warunków pracy i życia, w szczególności powodem migracji zarobkowych są asymetrie w podaży i popycie rąk do pracy i co za tym idzie w poziomie wynagrodzeń [4]. Dysproporcje te działają jako efekt „wypychania” lub „przyciągania” ludności. Migrują głównie ludzie młodzi i lepiej wykształceni. Ci ostatni zazwyczaj na większe odległości, szczególnie wówczas gdy miejscowości docelowe są duże. Migranci nie zawsze jednak kierują się motywami ekonomicznymi a ich wiedza na temat atutów poszczególnych regionów jest niedoskonała [1]. Migracje różnicują poziom rozwoju regionów, ale jednocześnie zmniejszają nierównowagę na poszczególnych rynkach pracy oraz przyczyniają się do zmian kulturowych, w strukturze demograficznej, w poziomie wykształcenia ludności i życia migrujących [1, 5].

Stosuje się wiele podziałów migracji; w zależności od zasięgu (wewnętrzne i zagraniczne), czasu pobytu (wahadłowe, czasowe, definitywne), przyczyn (zarobkowe, edukacyjne, mieszkaniowe, sentymentalne, polityczne, przymusowe) i formy (indywidualne, rodzinne i środowiskowe). Najpopularniejszymi migracjami wewnętrznymi są tzw. migracje wahadłowe polegające na codziennym przemieszczaniu się w związku z nauką lub pracą. Natomiast migracje wewnętrzne związane z czasową zmianą miejsca pobytu tracą w Polsce na znaczeniu na rzecz analogicznych migracji zagranicznych.

Łączna aktywność migracyjna (wewnętrzna plus zagraniczna) związana ze zmianą miejsca stałego pobytu w Polsce w ostatnich latach zmalała do stosunkowo niskiego poziomu (nieco powyżej 20 migrujących na 1000 ludności) i jest ona

porównywalna z aktywnością w migracjach zagranicznych w takich krajach jak Niemcy, czy Austria. Główne tego przyczyny to bariery polityczne (w niedalekiej przeszłości), kulturowe i językowe (dla migracji zagranicznych) oraz niedorozwój infrastruktury (dla migracji wewnętrznych). Bariery w wewnętrznych migracjach zarobkowych na pobyt stały jest duży poziom ryzyka ponoszonego przez migrujących, wynikającego z relatywnie niskiego poziomu płac w stosunku do kosztów utrzymania, szczególnie mieszkaniowych w nowym miejscu pracy. Nie najlepiej jest również z powszechnym dostępem do informacji na temat oferowanych miejsc pracy, wymaganych kwalifikacji oraz proponowanych płac. Nieodpowiednie przygotowanie regionów imigracji ogranicza więc mobilność czynnika pracy [1].

W tej sytuacji w ostatnich latach wzrasta zarobkowa emigracja rodaków za granicę, czemu sprzyja stopniowe otwieranie granic oraz rynków pracy w poszczególnych krajach UE. Jak dotychczas brak jest dokładnych danych statystycznych na temat rozmiarów tego zjawiska w okresach międzypisowych. Według szacunków GUS liczba Polaków przebywających za granicą powyżej 3 miesięcy zwiększyła się w latach 2002-2007 o około 1,5 mln [7]. Tymczasem saldo migracji na 1000 ludności z wymeldowaniem z pobytu stałego w kraju w latach 2003-2007 wynosiło odpowiednio -0,4, -0,2, -0,3, -0,9 i -0,5; co daje łączny definitywny odpływ w tym okresie zaledwie około 88 tys. osób. Przyczyną powyższej rozbieżności jest to, że w zamierzeniach rodaków wyjazdy zagraniczne w celach zarobkowych mają charakter czasowy, a decyzja o definitywnej emigracji najczęściej jest podejmowana później.

Migracje na obszarach wiejskich spowodowane względami zarobkowymi dotyczą najczęściej kierunku wieś→miasto i w mniejszym stopniu wieś→zagranica, edukacyjnymi wieś→miasto, mieszkaniowymi wieś-wieś i miasto→wieś, rodzinnymi wieś↔wieś [6]. W ostatnich latach w przypadku migracji na pobyt stały ludność wiejska emigruje najczęściej do miast z powodów zarobkowych a imigracje na wieś to głównie ludność miejska kierująca się względami mieszkaniowymi.

W okresie po II wojnie światowej, szczególnie w latach 50-ych i 70-ych XX wieku miał miejsce w Polsce bardzo duży odpływ ludności wiejskiej do miast na pobyt stały. Migracje te wpłynęły niekorzystnie na strukturę demograficzną ludności wiejskiej i strukturę jej wykształcenia. Ostatni efekt jest szczególnie wyraźny na obszarach wiejskich położonych peryferyjnie wobec dużych miast, gdzie na gorszy dostęp do systemu edukacji nałożyła się relatywnie duża emigracja osób lepiej wykształconych, które z reguły migrują na większe odległości [1]. W kolejnych dekadach następował stopniowy spadek odpływu ludności do miast, a na początku bieżącego stulecia pojawiło się na obszarach wiejskich dodatnie saldo migracji¹. Stało się tak dzięki stabilizacji poziomu odpływu ludności ze wsi do miast i przyrostowi napływu ludności z miast na wieś. Sprzyja temu stopniowa poprawa infrastruktury, rozwój drobnej przedsiębiorczości oraz lepsze warunki dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego na wsi [2]. Powyższe zjawisko dotyczy głównie mężczyzn, gdyż kobiety nadal dominują wśród najliczniejszej grupy osób w wieku 25-29 lat emigrujących ze wsi do miast [3]. Tym samym trudno mówić o zmniejszaniu się

¹ W 2006 roku największy w Polsce napływ ludności z miast na wieś i w efekcie najwyższe dodatnie saldo migracji (5,3 na 1000 mieszkańców) miały miejsce w województwie dolnośląskim.

defeminizacji na obszarach wiejskich wśród osób w wieku matrymonialnym. Dane na ten temat zawiera tabela 1.

Utrzymywanie się w okresie transformacji gospodarki definitywnego odpływu ludności ze wsi do miast na dość niskim poziomie (około 100 tys. osób rocznie) świadczy o osłabieniu czynników przyciągających ludność do miast [2, 4]. Główne przyczyny to pogorszenie ekonomicznej dostępności mieszkań, w tym wzrost kosztów mieszkaniowych, słabsza pozycja ludności wiejskiej na pozarolniczym rynku pracy i bariera informacyjna. Odwrócenie kierunku migracji wieś-miasto oraz upowszechnienie posiadania samochodów spowodowało substytucję migracji definitywnych wahadłowymi.

TABELA 1. MIGRACJE LUDNOŚCI NA WSI NA POBYT STAŁY (PRZECIĘTNIE W ROKU W TYS.)

Okres	Miasto-wieś		Wieś-wieś	Zagraniczne		Aktywność migracyjna	Saldo migracji
	przyw	Odpływ		Napływ	Odpływ		
1952-1960	249	340	435	12	14	1050	-93
1961-1970	137	257	334	1	8	737	-127
1971-1980	113	314	234	0	8	670	-209
1981-1990	102	237	149	0	5	493	-139
1991-2000	95	131	86	2	3	317	-38
2005	130	98	62	3	5	298	30
2006	146	111	71	3	13	344	25

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Rocznika demograficznego GUS 2007

Coroczne dane statystyczne GUS obejmują jedynie zarejestrowane zmiany miejsca pobytu stałego, pełne dane obejmujące zmiany faktycznego miejsca zamieszkania zawierają jedynie wyniki Powszechnych Spisów Ludności. W sytuacji niskiej skłonności migrantów do rejestrowania zmiany stałego miejsca pobytu, wynikającej również z dominacji migracji indywidualnych, szczególnie w przypadku wzrostu emigracji zagranicznych ogranicza użyteczność danych statystycznych na temat zjawisk migracyjnych [5].

Metodyka badań

Migracje ludności można charakteryzować za pomocą mierników:

- bezwzględnych - aktywność migracyjna (napływ + odpływ) i saldo migracji (napływ – odpływ),
- względnych - aktywność migracyjna i saldo migracji w przeliczeniu na liczbę mieszkańców oraz wskaźnik atrakcyjności migracyjnej (saldo migracji / aktywność migracyjna).

Aktywność migracyjna, zarówno w postaci bezwzględnej, jak i względnej charakteryzuje nasilenie ruchów migracyjnych ludności, ale nie informuje o ich

kierunku. Odwrotnie dzieje się ze wskaźnikiem atrakcyjności migracyjnej, który pomimo że uwzględnia kierunki migracji (przybiera wartości od -1 do +1) to jednak nie ujmuje nasilenia migracji. Stąd też najczęściej do syntetycznej charakterystyki zjawisk migracyjnych wykorzystuje się saldo migracji w postaci bezwzględnej lub w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Ten ostatni wskaźnik jest szczególnie przydatny w analizach przestrzennych, gdzie mamy do czynienia ze zróżnicowanymi obszarami pod względem liczby mieszkańców. Pozostałe wymienione powyżej mierniki oczywiście są również przydatne, ale w szczegółowych analizach wybranych aspektów omawianego zjawiska. W związku z powyższym w badaniach założono, że dla oceny atrakcyjności migracyjnej danego obszaru bardziej miarodajne jest saldo migracji niż pozostałe mierniki, w tym wskaźnik atrakcyjności migracyjnej.

Celem badań jest identyfikacja zmian kierunków i nasilenia migracji ludności, jakie zaszły na obszarach wiejskich Dolnego Śląska w okresie transformacji systemu społeczno-gospodarczego kraju. Ze względu na dostępność danych statystycznych do wydzielenia obszarów wiejskich posłużono się podziałem administracyjnym kraju. Wykorzystano dane statystyczne GUS dla gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miejsko-wiejskich z wyłączeniem miast – siedzib gmin za lata 1994-2006. Ze względu na dużą coroczną zmienność badanych mierników dokonano agregacji danych do trzech okresów: 1994-98, 1999-2003 i 2004-2006. W dalszej części opracowania są one nazywane jako okres I, II i III. W analizach porównawczych, zarówno pomiędzy poszczególnymi okresami, jak i obszarami posłużono się wartościami średniorocznymi dla poszczególnych okresów. Zastosowany podział (dwa okresy pięcioletnie i jeden trzyletni) uzasadniony jest między innymi potrzebą wydzielenia okresu po wejściu Polski do UE (okres III).

Publikowane dane statystyczne GUS dla całego rozpatrywanego okresu w przypadku gmin miejsko-wiejskich ujmują napływ i odpływ ludności dla całości gminy i dla miasta, bez wyodrębnienia wewnętrznej migracji pomiędzy miastem a wsiami danej gminy. W tej sytuacji możliwe jest obliczenie salda migracji dla obszaru wiejskiego gminy miejsko-wiejskiej według wzoru:

$$\text{saldo migracji dla wsi w gminie miejsko-wiejskiej} = (\text{napływ do gminy} - \text{napływ do miasta}) - (\text{odpływ z gminy} - \text{odpływ z miasta})$$

Nie jest natomiast możliwe ustalenie składowych tego salda, tj. napływu oraz odpływu ludności dla wsi, a tym samym salda migracji wewnątrz gminy, tj. pomiędzy miastem a wsią. Pominięcie tego kierunku migracji niewątpliwie zaniża aktywność migracyjną ludności w gminach miejsko-wiejskich.

Wyniki badań

Podobnie jak przeciętnie w kraju, aktywność migracyjna na obszarach wiejskich Dolnego Śląska jest nieco wyższa niż w miastach. W rozpatrywanym okresie, zarówno w gminach wiejskich, jak i miejsko-wiejskich nastąpił niewielki wzrost odpływu ludności, natomiast przyrost jej napływu był znacznie wyższy w gminach wiejskich. W efekcie wskaźnik aktywności migracyjnej (liczba migrujących na 1000 mieszkańców) wzrósł w gminach wiejskich z 27,5 w latach 1994-1998 do 31,7 w latach 2004-2006 a w gminach miejsko-wiejskich z 24,3 do 26,4.

Przeprowadzona analiza przestrzennego zróżnicowania salda migracji w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich województwa dolnośląskiego wykazała co następuje.

- W okresie I (lata 1994-1998) dominowało ujemne saldo migracji, w 58% gmin wiejskich i 46% gmin miejsko-wiejskich wynosiło ono poniżej -2 na 1000 ludności. Jedynie odpowiednio w 30% i 26% tych gmin było dodatnie i dotyczyło głównie obszarów bezpośrednio otaczających Wrocław i Jelenią Górę, środkowej części Legnicko-Głogowskiego Zagłębia Miedziowego (LGOM) i terenów opuszczonych w latach 90-ych przez wojska rosyjskie (Bory Dolnośląskie).
- W okresie II (1999-2003) w stosunku do poprzedniego okresu poszerzyły się obszary o dodatnim saldzie migracji, w szczególności wokół Wrocławia, w środkowej części LGOM-u i na przygraniczu z Niemcami.
- W okresie III (2004-2006) w większości gmin dominowało już dodatnie saldo a ujemne utrzymywało się przede wszystkim w gminach oddalonych od Wrocławia, LGOM-u i Jeleniej Góry, jak również bezpośrednio przylegających do zewnętrznych granic województwa. W tym ostatnim przypadku przyczyną są słabsze powiązania funkcjonalne z ważniejszymi ośrodkami miejskimi województwa dolnośląskiego, a tym bardziej województw i państw ościennych.

Stwierdzono, że w II i III okresie ponad 40% gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (bez wsi) wykazywało nadal ujemne saldo migracji. Jednakże jego wartość bezwzględna była najczęściej znacznie niższa niż wartość dodatniego salda w pozostałych gminach, stąd jego przeciętna wartość w tych gminach była dodatnia.

Podsumowując należy stwierdzić, że największe zmiany atrakcyjności migracyjnej nastąpiły między I i II rozpatrywanym okresem (od lat 1994-98 do 1999-2003). Polegały one na silnym wzroście salda migracji na zdecydowanej większości obszarów wiejskich (wzrost wystąpił w 84% gmin wiejskich i 65% gmin miejsko-wiejskich), szczególnie wokół Wrocławia i LGOM-u, w Kotlinie Kłodzkiej oraz na obszarach położonych pomiędzy Legnicą a Jelenią Górą. Natomiast w latach 2004-2006 dalszy wzrost salda migracji wystąpił jedynie wokół Wrocławia i w środkowej części LGOM-u. Jednocześnie pojawiły się dość liczne gminy o niewielkim spadku salda, co spowodowane było w znacznej części wzrostem emigracji za granicę po 2004 roku. To ostatnie zjawisko dotyczy w szczególności południowej części Kotliny Kłodzkiej, przygranicza z Niemcami, części gmin położonych w środkowej części Sudetów i Półsudecia oraz okolic Milicza.

W tabeli 2 przedstawiono wskaźniki charakteryzujące migracje ludności na pobyt stały w województwie dolnośląskim w latach 1994-2006. Obliczono je w oparciu o dane statystyczne GUS nt. migracji wewnętrznych i zagranicznych w poszczególnych gminach województwa dolnośląskiego.

W rozpatrywanym okresie w województwie dolnośląskim pogłębiło się ujemne saldo migracji, działało się tak ze względu na dużą emigrację ludzi młodych za granicę (saldo migracji wewnętrznych utrzymywało się na poziomie nieco poniżej zera). Natomiast w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich (bez miast) saldo migracji wyraźnie wzrosło. W pierwszym przypadku saldo migracji na 1000 mieszkańców zwiększyło się z -1,0 w latach 1994-98 do +4,7 w okresie 2004-2006. Stało się tak pomimo

porównywalnej z innymi obszarami województwa emigracji za granicę. Należy zwrócić uwagę, że ujemne saldo migracji zagranicznych na obszarach wiejskich pojawiło się w zasadzie dopiero po wejściu Polski do UE (okres III).

W ostatnich latach wokół dużych miast w Polsce pojawiło się zjawisko suburbanizacji [1, 3], dlatego podjęto próbę analizy zjawisk migracyjnych w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich otaczających Wrocław. Dane na temat salda migracji w gminach bezpośrednio otaczających Wrocław (pierwszy pierścień) i w gminach do nich przyległych (drugi pierścień) zawiera tabela 2. Obszary wiejskie bezpośrednio otaczające Wrocław (pierwszy pierścień) we wszystkich rozpatrywanych okresach wykazywały bardzo wysokie dodatnie saldo migracji, ponadto saldo to wykazywało silny wzrost. Gminy otaczające Wrocław drugim pierścieniem zachowywały się podobnie jak ogół obszarów wiejskich w województwie, tzn. między okresem I i II wyraźny wzrost salda migracji z ujemnego na dodatnie a pomiędzy okresem II i III nieco wolniejszy jego przyrost, czego częściowo przyczyną był wzrost emigracji za granicę (saldo -1,2).

TABELA 2. WYBRANE WSKAŹNIKI MIGRACJI LUDNOŚCI NA POBYT STAŁY (WARTOŚCI ŚREDNIE W ROKU W PRZELICZENIU NA 1000

Wyszczególnienie	Saldo migracji ogółem					Saldo migracji	
	Okres I*	Okres II	Okres III	Zmiana salda		Okres II	Okres III
				Okres I do II	Okres II do III		
Województwo dolnośląskie ogółem	-0,4	-0,7	-1,0	-0,3	-0,3	-0,4	-0,9
w tym:							
gminy wiejskie	-1,0	2,9	4,7	3,9	1,8	0,0	-0,7
gminy miejsko-wiejskie (bez miast)	-2,7	1,0	1,9	3,7	0,9	-0,1	-0,7
gminy miejsko-wiejskie	-0,6	-0,5	-1,2	0,1	-0,7	-0,2	-1,0
Gminy otaczające pierwszy pierścień	-5,2	11,3	18,9	6,1	7,6	0,2	-0,7
Wrocław** drugi pierścień	-1,6	1,4	2,3	3,0	0,9	0,0	-1,2

* okres I, II i III – odpowiednio lata 1994-1998, 1999-2003 i 2004-2006,

** gminy wiejskie i miejsko-wiejskie

Źródło: obliczenia własne na podst. BDL 1994-98 i rocz. Stat. Woj. Dolnośląskiego 2000-2007

Przeprowadzona analiza przestrzennego zróżnicowania wykazała, że nasilenie imigracji w poszczególnych gminach otaczających Wrocław jest uzależnione od układu komunikacyjnego. Przykładem jest stosunkowo niski przyrost atrakcyjności migracyjnej na obszarach położonych na północ od Wrocławia, co można wiązać z pogorszeniem się wydolności układu komunikacyjnego w północnej części miasta.

Spadek salda w migracjach zagranicznych po roku 2004 nastąpił w prawie wszystkich gminach otaczających Wrocław, przy tym był on większy w gminach drugiego pierścienia. Natomiast w części gmin przylegających bezpośrednio do Wrocławia saldo migracji zagranicznych pozostało na poziomie zbliżonym do zera, czego przykładem jest świetnie rozwijająca się gmina Kobierzyce.

Na rycinie 1 przedstawiono przestrzenne zróżnicowanie zmian atrakcyjności migracyjnej na obszarach wiejskich Dolnego Śląska między okresem I i III, tj. między średniorocznym saldem migracji w latach 1994-1998 i 2004-2006. Analiza rycinę wskazuje na:

- silny wzrost atrakcyjności migracyjnej wokół Wrocławia i na obszarze LGOM (wzdłuż osi Głogów-Lubin-Legnica),
- średni jej wzrost w środkowej części Sudetów i Polesia oraz w południowej części przygranicza z Niemcami,
- stabilizację salda migracji we wschodniej i zachodniej części Sudetów i Polesia oraz na peryferiach LGOM,
- spadek atrakcyjności w rozproszonych gminach położonych peryferyjnie wobec dużych miast lub przylegających do granic województwa.

Przyczyną zjawisk migracyjnych jest zróżnicowanie poziomu rozwoju poszczególnych obszarów, migracje jednocześnie wywierają realny wpływ na te regiony. W celu identyfikacji powyższych powiązań przeprowadzono analizę korelacji wskaźników migracji z dostępnymi danymi statystycznymi charakteryzującymi obszary wiejskie. Stwierdzono, że najczęściej powiązań zachodzi w przypadku wskaźnika salda migracji. Potwierdza to jego przydatność do analizy zjawisk migracyjnych, o czym wspomniano wcześniej. Nieco mniej istotne korelacje stwierdzono w przypadku wskaźników aktywności i atrakcyjności migracyjnej.

Najbardziej istotne związki korelacyjne stwierdzono w przypadku gmin wiejskich. W analizowanym okresie w gminach tych wskaźnik salda migracji najsilniej jest skorelowany z:

- nasileniem budownictwa mieszkaniowego (w poszczególnych latach wsp. korelacji 0,6-0,8; $r_{\text{teor.}} = 0,221$),
- udziałem ludności z wykształceniem wyższym (wsp. 0,6-0,7),
- udziałem ludności utrzymującej się z pracy poza rolnictwem na własny rachunek (wsp. 0,5-0,6),
- dochodami własnymi gmin na mieszkańca (wsp. 0,4-0,6).
- Z kolei w gminach miejsko-wiejskich związki korelacyjne są nieco słabsze. Najistotniejsze stwierdzono w latach 1994-98, gdzie saldo migracji jest skorelowane z:
 - udziałem ludności utrzymującej się z pracy poza rolnictwem na własny rachunek (wsp. 0,7; $r_{\text{teor.}} = 0,268$),
 - standardem wyposażenia mieszkań (wsp. 0,6-0,7),
 - udziałem gospodarstw rolnych >15 ha (wsp. -0,6),
 - dochodami własnymi gmin na mieszkańca (wsp. 0,6),
 - aktywnością ekonomiczną ludności, szczególnie kobiet (wsp. 0,5-0,6).
- Znacznie słabsze skorelowanie wskaźnika salda migracji stwierdzono w przypadku okresu II i III, gdyż jest ono w gminach miejsko-wiejskich skorelowane jedynie z:
 - nasileniem budownictwa mieszkaniowego (wsp. 0,6-0,7),
 - aktywnością ekonomiczną kobiet (wsp. 0,4-0,6).

Z powyższego wynika, że w całym rozpatrywanym okresie migracje w gminach miejsko-wiejskich nie wpływały tak wyraźnie (jak w gminach wiejskich) na strukturę wykształcenia ludności, natomiast wykazywały silniejsze związki z sytuacją na rynku pracy (aktywnością ekonomiczną ludności). O ile w okresie I (lata 1994-98) istotne

znaczenie dla napływu ludności miał nierolniczy charakter gminy miejsko-wiejskiej (ew. dla odpływu rolniczy) to już w okresie II i III, podobnie jak w gminach wiejskich saldo migracji wykazywało istotny związek z nasileniem budownictwa mieszkaniowego. Tym samym należy stwierdzić, że w ostatnim okresie w obu typach gmin dominują migracje o charakterze mieszkaniowym.

Saldo migracji dla wsi z gmin miejsko-wiejskich wykazuje podobne skorelowania jak w przypadku gmin wiejskich. Jedynie słabsze są związki z wykształceniem ludności oraz zupełny brak powiązań z dochodami własnymi gminy na mieszkańca. To ostatnie spowodowane jest faktem, że znaczna część migracji na tym obszarze odbywa się między miastem a wsiami tej samej gminy. Prawdopodobnie wzrost poziomu dochodów gminy zatrzymuje ludność w mieście-siedzibie gminy, na co wskazuje omówiony powyżej układ cech skorelowanych z migracjami dla całej gminy miejsko-wiejskiej. Można więc mówić o dość silnej konkurencji miast-siedzib gmin z otaczającymi wsiami w zakresie atrakcyjności migracyjnej ludności.

Podsumowanie

Wykorzystując dane statystyczne GUS dla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich przeprowadzono badania ruchów migracyjnych ludności na pobyt stały, jakie miały miejsce na obszarach wiejskich Dolnego Śląska w latach 1994-2006. Ze względu na znaczną zmienność omawianych zjawisk posłużono się wartościami średniorocznymi w trzech okresach: 1994-98, 1999-2003 i 2004-2006 (okres I, II i III).

Stwierdzono, że największe zmiany atrakcyjności migracyjnej nastąpiły między I i II okresem. Polegały one na silnym wzroście salda migracji w zdecydowanej większości gmin, szczególnie położonych wokół Wrocławia i Legnicko-Głogowskiego Zagłębia Miedziowego, w Kotlinie Kłodzkiej oraz pomiędzy Legnicą a Jelenią Górą. Natomiast między okresem II i III wzrost salda migracji wystąpił jedynie wokół Wrocławia i w środkowej części LGOM-u. Jednocześnie pojawiły się dość liczne gminy o niewielkim odpływie netto ludności, w szczególności w południowej części Kotliny Kłodzkiej, na przygraniczu z Niemcami, w środkowej części Sudetów i Polesia oraz w okolicach Milicza; co spowodowane było w znacznej części wzrostem emigracji za granicę. Stwierdzono również, że w latach 2004-2006 wzrosło znaczenie migracji o charakterze mieszkaniowym.

W efekcie w całym rozpatrywanym okresie 1994-2006 wystąpiły następujące zjawiska:

- silny wzrost atrakcyjności migracyjnej wokół Wrocławia i na obszarze LGOM,
- średni jej wzrost w środkowej części Sudetów i Polesia oraz w południowej części przygranicza z Niemcami,
- stabilizacja salda migracji we wschodniej i zachodniej części Sudetów i Polesia oraz na peryferiach LGOM,
- spadek atrakcyjności w rozproszonych gminach położonych peryferyjnie wobec dużych miast lub przylegających do granic województwa.

Obszary wiejskie bezpośrednio otaczające Wrocław (pierwszy pierścień) we wszystkich rozpatrywanych okresach wykazywały bardzo wysokie dodatnie i ciągle rosnące saldo migracji. Gminy otaczające Wrocław drugim pierścieniem zachowywały

się podobnie jak ogół obszarów wiejskich w województwie, tzn. między okresem I i II wyraźny wzrost salda migracji z ujemnego na dodatnie a między okresem II i III przyrost nieco wolniejszy, czego jedną z przyczyn był relatywnie wyższy wzrost emigracji za granicę.

Literatura

1. Domański R.: Geografia ekonomiczna. Ujęcie dynamiczne, PWN, Warszawa 2004
2. Frenkel I.: Ludność zatrudnienie i bezrobocie na wsi. Dekada zmian, IRWiRol PAN, Warszawa 2003
3. Frenkel I.: Przemiany demograficzne i aktywność ekonomiczna ludności wiejskiej w latach 2000-2006, Studia i monografie, 2/2008, IRWiRol PAN, Warszawa 2008
4. Rajkiewicz A.: Polityka społeczna wobec procesów migracyjnych, W: Polityka społeczna, Pod red. Firlit-Fesnak G. i Szyłko-Skoczny M., PWN, Warszawa 2007
5. Red. naukowa Panek T.: Statystyka społeczna, PWE, Warszawa 2007
6. Zwoliński Ł.: Wpływ migracji na sytuację społeczno-demograficzną ludności związanej z gospodarstwami rolnymi, Roczniki Nauk. SERiA, Tom IX, zesz.2, Warszawa-Poznań-Kraków 2007
7. Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2007, GUS, Warszawa 2008

Summary

On the basis of statistical data of Main Statistical Office the analysis of migration phenomena on Lower Silesian rural areas Since 1994 till 2006 has been presented. In this period the attractiveness of migration areas has been enlarged especially around Wrocław City surrounding areas and Legnicko-Głogowskie Cooper Valley. As an effect the population net migration for permanent residence has been change from negative to positive. At the end of period under consideration the negative balance has been indicated only in communes located far away from bigger cities and surrounding outside borders of province.

Informacje o autorze

dr inż. Henryk Łabędzki
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Wydział Przyrodniczo -Technologiczny
Katedra Ekonomii i Zarządzania
pl. Grunwaldzki 24a, 50-363 Wrocław
e-mail:henryk.labedzki@up.wroc.pl

CZEŚĆ II

INSTRUMENTY WSPÓLNOTOWYCH POLITYK GOSPODARCZYCH

